

Örsi Julianna

Kistérségek identitáskeresése

Identitás és modernizáció a Jászkunságban¹

Néprajzi csoport vagy kistérség – polémia a tudomány- és a társadalom-irányítók között

A 21. században, miközben a globalizáció egyre nagyobb méreteket ölt világszerte, a népek fennmaradása érdekében a nemzetek számára legfontosabb történelmi feladat a *nemzeti örökség megőrzése*, legyen az kulturális vagy természeti örökség. Ennek tudatosítását az UNESCO is zászlajára tűzte és szorgalmazza az ilyen jellegű kezdeményezéseket. Magyarországon e törekvés szellemében születtek intézmények (pl. Európai Folklór Központ, Hagyományok Háza), valósultak meg nemzetközi és hazai fesztiválok, erősödtek meg örökségvédelmi mozgalmak. A tudományok képviselői is számos értékre, pozitív és negatív folyamatra felhívták a figyelmet. Hogy szűkebb területre fókuszáljunk, elég utalnunk a nemzeti kulturális örökség, a hagyomány fogalmáról és szerepéről kialakult diskurzusokra, melynek írói Paládi-Kovács Attila, Fejős Zoltán, Voigt Vilmos, Erdősi Péter, Soós Gábor és mások. A hazai és nemzetközi előzményekre, a jelenlegi helyzetfelmérésre (kiadványok, intézmények stb.) és a társadalomtudományi kutatásokban rejlő lehetőségekre Paládi-Kovács Attila előadásában hívta fel a figyelmet.² Témánk feldolgozása szempontjából ugyancsak fontos Sárkány Mihálytól a kulturális antropológia nemzetközi kutatási eredményeinek bemutatása. E más megközelítést képviselő kutató az „Identitás az angol-amerikai antropológiában” című tanulmányában három „kutatási csomópont” mentén tekinti át a szerteágazó vizsgálatokat, úgymint: 1.) Az identitás kulturális meghatározottsága, 2.) akulturáció és identitás, 3.) etnikus identitás.³ Mivel jelen előadásunk az etnikus identitás témakörébe tartozik, így célszerű az identitás fogalmának a meghatározása is. Az identitás ma az egyik leggyakrabban használt fogalom, melyet több tudományág is vizsgál. Leggyakoribb a szociálpszichológiai megközelítés, amelynek kutatási előzményeit Vajda Zsuzsanna tekintette át az „Identitás külső és belső forrásai” című tanulmányában.⁴ Az identitáskutatás legismertebb kutatói Pataki Ferenc és Erős Ferenc.⁵ Veres Sándor és Kapás István szerint: „Az iden-

1 Előadás formájában a VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson 2006. augusztus 25-én Debrecenben hangzott el. Jelen írás szerkesztett, kiegészített változat.

2 Paládi-Kovács Attila: „A nemzeti kulturális örökség fogalma, tárgya” című előadása elhangzott 2003. november 11-én az MTA Néprajzi Kutatóintézete és az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete *A nemzeti kulturális örökség az európai integrációban* (Új szintézis 3.) címmel rendezett közös konferenciáján. A témához lásd még: Paládi-Kovács Attila: *Tárgyunk az időben*. Ethnica, Debrecen, 2002.!

3 Sárkány Mihály: *Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2000. Részletesebben lásd: Sárkány Mihály: *Identitás az angol-amerikai antropológiában* In: Váriné Szilágyi Ibolya (szerk.): *Az identitás kettős tükörében*. TIT Kiadó, Budapest, 1989. 39–59. p. 1989. 39–59. p.

4 Vajda Zsuzsanna: *Identitás külső és belső forrásai*. In: Erős Ferenc (szerk.): *Azonosság és különbözőség. Tanulmányok az identitásról és az előítéletekről*. Scientia Humana Kiadó, Budapest 1996. 8–24. p.

5 Lásd példaként az alábbi munkákat: Pataki Ferenc: *Identitás – személyiség – társadalom*. Új Mandátum Könyvkiadó – Wesley János Lelkészképző Főiskola Kiadó, Budapest, 1987.; Erős Ferenc (szerk.): *Megismerés, előítélet, identitás*. Új Mandátum Könyv Kiadó – Wesley János Lelkészképző Főiskola, Kiadó, Budapest, 1998.

titás az a lelki konstruktum, ami alapján a személy viszonylagos állandósággal viszonyíthatja önmagát önmagához és társas világának elemeihez s ezen viszonyítás alapján az állandóság és a folytonosság, az egység az önmagával való azonosság élményét élheti át. Ez a viszonyítás testi és lelki, valamint szociális elemekre egyaránt vonatkozik.”⁶ Szoboszlai Zsolt úgy értékeli, hogy a társadalomföldrajzi, szociológiai kutatások az 1980-as évektől, de főleg az 1990-es évektől erősödtek fel a lokális és térségi identitásvizsgálatot illetően. El is különíti a táji-területi identitást három földrajzi téregységre: a kistérségre, a megyére és a régióra. Úgy látja, hogy az empirikus kutatások főleg az Alföldre irányultak.⁷ Meglátásunk szerint ez nagyban köszönhető az MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézetének stratégiai kutatásokban felvállalt szerepének. Csatári Bálint és munkatársainak kutatásai nagyban hozzájárultak az Alföld fejlesztési perspektíváinak meghatározásához.⁸ Az identitás 20. század végi folyamatának elemzése közben Kapitány Ágnes és Kapitány Gábor arra a következtetésre jutott, hogy az identitásváltozás legfontosabb eleme a határelmosódások, módosulások (pl. nemi, nemzedéki, állat és ember, ember és gép, élő és halott, kultúrák közötti, vallások közötti, politikai- és időhatárok elmosódása).⁹ A társadalomtörténet kutatói elsősorban mikrotörténeti vizsgálatok módszerével főleg a városi lakosság identitását írják le.¹⁰ A társadalomtudományok szinte minden ágában legnagyobb érdeklődés a nemzetiségek, kisebbségek identitásának megőrzése, a másság problematikájának bemutatása iránt mutatkozik. Az egyéni, a nemzeti és nemzetiségi identitás mellett a néprajztudomány művelőit elsősorban a néprajzi csoportok identitásának kérdésköre foglalkoztatja. Itt már szorosabban egybekapcsolódik a népcsoport, etnikai csoport, néprajzi csoport és az identitás vizsgálata. Paládi-Kovács Attila az etnikai csoport egyik ismérveként az összetartozás tudatát határozza meg, amely a *közösségi identitás* megjelenítése.¹¹ A magyar néprajzi csoportok kutatásának nagy hagyománya és gazdag szakirodalma van. Ezt mutatják a monográfiák, nagy szintézisek egyaránt.¹² A Jászkunság kutatással foglalkozók megkerülhetetlenül szembekerülnek kun és jász öntudat kérdésével. A témával foglalkozott Bellon Tibor, Örsi Julianna, Szabó László, Szilágyi Miklós, Barna Gábor, hogy csak néhányukra

6 Veres Sándor – Kapás István: Az identitás válsága és a „lélek nyugalma” 49. p. In: Erős Ferenc (szerk.): Azonosság és különbözőség. Scientia Humana Kiadó, Budapest, 1996. 25–56. p.

7 Szoboszlai Zsolt: A lokális és térségi identitás néhány jellemzője. In: Glatz Ferenc (szerk.): Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ Kiadó, Budapest, 2002. 59–77. p.

8 Csatári Bálint: Tézisek az Alföldről. In: Glatz Ferenc (szerk.): Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ Kiadó, Budapest, 2002. 204–212. p. (2002. 186–203, 204–212. p.)

9 Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Identitások és határelmosódások az ezredfordulón. In: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2000. 153–176. p.

10 Lásd: Tóth Eszter Zsófia: „Ha az övé nem leszek, akkor ne legyek másé sem.” Férfi és női nemi szerepek a munkásnők életvitelbeszéléseiben. In: Örsi Julianna (szerk.): Nagykunsági közösségek. Túrkeve Kulturális Egyesület Kiadó, Túrkeve, 2004. 7–20. p.; Lugosi András: Az identitás helye. A városi tér szerepe az önazonosság rögzítésében. In: K. Horváth Zsolt – Lugosi András – Sohajda Ferenc (szerk.): Lépcséváltó társadalomtörténet. Tanulmányok a 60 éves Benda Gyula tiszteletére. Hermész Kör – Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 642–676. p.!

11 Paládi-Kovács Attila: Tájak, népek, népcsoportok. Akadémia Kiadó, Budapest, 2003. 136. p.

12 Néhány fontosabb mű: Paládi-Kovács Attila (szerk. bizottság elnöke): Magyar Néprajz VIII. Életmód. Akadémiai, Budapest, 2000; a Magyar Néprajzi Lexikon vonatkozó szócikkei, valamint Kósa László – Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagozódása. Akadémiai, Budapest, 1975.

utaljak.¹³ Itt tehát már megjelenik az identitás (azonosság) mellett az öntudat fogalom is, amelyet a felsorolt kutatók különbözőképpen értékelnek. Bellon Tibor redemptustudatnak nevezi, Szilágyi Miklós a kun tudatnak egyfajta kritikáját adja, míg Őrsi Julianna és Szabó László az önmeghatározás megnyilvánulásának történelmi fejlődését mutatják be az előbb idézett írásaikban. Barna Gábor kritikával fogadja Őrsi Julianna néprajzi csoport és történelmi-közigazgatási egység különválasztását. Valamennyi néprajzkutató egyetért azonban abban, hogy a néprajzi, etnikai csoportok egyik meghatározó jegye az identitás kinyilvánítása.

A 20. század végén lezajlott rendszerváltás eredményeként azonban új fogalmak, új társadalmi képletek kerültek a hivatalos irányításba, köztudatba egyaránt. A társadalom irányítói egyre inkább az Európai Unió által is elfogadott formációkkal dolgoznak. Előbb-utóbb a történelmileg kialakult egységek (a megyék, a néprajzi csoportok) helyét átveszik az új területi szerveződések: a kistérségek és a régiók. Anélkül, hogy a régió problémakörbe belemennék, csak annyit jegyeznek meg, hogy az Alföldet jelenleg 3 régióba sorolják, amely mögött semmiféle történelmi háttér nincs. Olyan megyék összerendeléséről van szó, amelyek együttműködésére korábban alig-alig találunk példát. A korábban együttműködő térségeket ezzel a besorolással viszont elválasztották egymástól. Az egykori Hármaskörlet megszüntetésekor létrejött „muszajvármegye” helyett most a Jászkunság „muszajrégiókban” keresi a boldogulását. Tovább bonyolítja a helyzetet és rontja az identitás megőrzésének lehetőségét a kistérségekre bontás. A kistérség fogalom ugyancsak új definíció. A rendszerváltás után az Európai Unióhoz való igazodás közigazgatási megreformálására szolgáló területi egység megnevezése. Közel egy évtizede írja G. Fekete Éva, hogy még nem kiforrott fogalom. A területi közösségek tartalmazhatnak egyéni és közösségi kapcsolatokat is, működhetnek vertikális és horizontális szinten is. Ő maga a horizontális kapcsolatot tartja egészségesnek. Az együttműködés lehet önkéntes és kényszerjellegű is.¹⁴ Anélkül, hogy a meghatározás tartalmát tovább elemeznénk, megállapítjuk, hogy a felülről szorgalmazott, sok esetben politikai szempontokat is figyelembevevő kistérségi határok kijelölése alig-alig vette figyelembe a néprajzi, történelmi, kulturális tényezőket, mint a csoportalkotás elemét. Szerencsés eset a Jászságé, amely egyben tudott maradni. A Nagykunság érdekérvényesítő képessége jóval gyengébbnek bizonyult. Jóllehet még a rendszerváltás előtt, 1985-ben megalkult a Nagykun Települések Együttműködési Tanácsa (NET) Karcag, Kisújszállás, Túrkeve, Kunhegyes, Kunmadaras, Kunszentmárton alapító önkormányzatokkal. 1994-ben Nagykun Együttműködési Tanácsá változott a nevük és immár 9 tagja volt. Az együttműködésbe ugyanis bekapcsolódott Berekfürdő, Kenderes, Kétpó és Mezőtúr is. 1996-ban Mesterszállás és Kuncsorba is jelentkezett, bár utóbbi később visszavonta jelentkezését. A helyi önkormányzatok összefogásán alapuló szerveződés úgy tűnt, hogy életképes lesz, és meg tudja

13 Bellon Tibor: Nagykunság. Gondolat Kiadó, Budapest, 1979.; Őrsi Julianna: Nagykunság mint néprajzi csoport. Karcag és környezete kapcsolatrendszerének vizsgálata. In: Szolnok megyei Múzeumi Évkönyv 1984-88. Szolnok, 1990. 347-366. p.; Szabó László: A jász öntudat története. In: Szabó László: Társadalom, etnikum, identitás. Kossuth Lajos Tudományegyetem Kiadó, Debrecen, 1996. 58-65. p.; Szilágyi Miklós: A nagykun öntudat. In: Bellon Tibor – Őrsi Julianna (szerk.): A Jászkunság összefogása. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag, 1996. 171-195. p.; Barna Gábor: Kunszentmárton és a Nagykunság. Kulturális alkalmazkodás és a mezővárosi kultúra. In: Barna Gábor (szerk.): Társadalom – kultúra – természet. Karcag – Szeged – Szolnok, 2001. 33-65. p.

14 G. Fekete Éva: Közösségi összefogáson alapuló térségfejlesztés. In: Kovács Terézt (szerk.): A mezőgazdaságtól a vidékfejlesztésig. III. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja Kiadó, Pécs, 1995. 391-398. p.

őrizni a történelmi területi egységet és népességet.¹⁵ Időközben azonban a felülről érkező instrukciók alapján kialakított statisztikai kistérségek megcsorbították ezt az egységet, mivel Kunhegyest, Kunszentmártont és Kuncsorbat más kistérségekhez sorolták. (Kunhegyes a Tiszafüredi, Kunszentmárton a Tiszazugi, Kuncsorba a Törökszentmiklósi kistérséghez került). A közös szálak gyengültek. Az említett települések „tudathasadásos állapotba” kerültek, hiszen hivatalosan nem oda tartoztak, mint ahová a gyökerek kötötték őket. Leghamarabb Kuncsorba esett el ebben a lelki tusában. Kunszentmárton azzal, hogy a Tiszazugban vezető pozícióba került egyre inkább hanyagolta a történelmi-közigazgatási kapcsolatok ápolását. A legerősebben Kunhegyes tartotta magát. Bár tetszett neki a tiszatavi rangsorban elfoglalt hely, de még sem lehetett teljesen elégedett, hiszen a szomszédos Abádszalókkal került versenyhelyzetbe, nem is szólva Tiszafüred vezető pozíciójáról. Ugyanakkor a Nagykunságba idegen testként bekerült Kenderes nemigen tudott mit kezdeni a nagykun települések történelmi indíttatású rendezvényeivel. Az időközben (1992) Karcagból kivált Berekfürdő viszont jogfolytonosnak tartotta helyét a Nagykunságon belül, de az anyavárossal való hadakozása ugyancsak gyengítette némileg a kistérséget. Mivel Mezőtúr is ide kívánkozott tartozni, így kezdetben Karcag-Mezőtúr Kistérségről beszéltek. Ez a város nem találta igazán helyét a nagykun települések között, így szinte természetes folyamatként a szövetség további bomlasztását érte el. 2003-ban kérte új kistérség megalakítását, amelyben vezető szerepet játszhat. A Mezőtúri Kistérség (Berettyó-Körös Többcélú Társulás, együttműködési megállapodásukat 2004. március 4-én írták alá a települések) nevet felvevő társulásba bevitte Túrkevét, Kétpót, Mesterszállást és Mezőhéket, amely 2004. január 1-ével kapott hivatalos önállóságot. Így a nagykunsági néprajzi csoport újabb vereszeséget szenvedett, hiszen elvesztette Túrkevét. Most ez a város kényszerül kettős szerepbe, hiszen kunsági jellegét, kultúráját csak úgy tudja megőrizni, ha továbbra is fenntartja kapcsolatát a nagykunsági településekkel, ugyanakkor közre kell működnie egy új kistérség arculatformálásában úgy, hogy saját pozícióját erősítse. Hasonló folyamatok más táji, néprajzi csoportokban is lezajlottak. Érdemes tehát odafigyelnünk rájuk.

A felülről kezdeményezett szervezeti formák feltétel nélküli átvétele feszültségekhez, identitászarvhoz vezethet a hagyományos közösségekben. Valószínűsíthető, hogy a hagyományörző civil szervezetek valamint a politikai- és társadalomirányítás konfrontálódik a kistérség és néprajzi/etnikai csoport elfogadásában vagy elutasításában. A társadalomtudományok (bölcsesttudományok) szerepvállalása időszerű lenne e polémia kapcsán. A néprajztudomány hasznosan segíthetné, befolyásolni tudná kutatási eredményei hangsúlyozásával a magyar nemzeti örökség védelmét, a hagyományos kultúra átmentését felvállaló közösségeket identitásuk megőrzésében.

15 A nagykun települések együttműködését az NKFP 5/162 sz. „Lokális közösségek, vérségi kapcsolatok és az egyén helye, szerepe a változó társadalomban” című projekt (projektvezető: Őrsi Julianna) keretében a közelmúltban Porkoláb Péter vizsgálta. Lásd: Porkoláb Péter: A nagykun települések közösségadata. In: Őrsi Julianna (szerk.): Nagykunsági közösségek. Túrkevei Kulturális Egyesület Kiadó, Túrkeve, 2004. 157–170. p.!

Történelmi örökség az ünneplések körében

Sem horizontálisan sem vertikálisan nem vállalom fel az ünnepek, ünneplések történetének bemutatását. Mindössze néhány példán keresztül utalok azon történelmi ünnepekre, amely nemzeti örökségünk tárházából előhívhatók az új ünnepek szervezői, megvalósítói számára, mint autentikus elemek. A királyok és kísérik országlátogatása a középkorban és az újkorban egyaránt dívott. A történelmi tényen – a helyi adók beszédese, felélése – túl a folklór is megőrizte uralkodóink országlását. Gondoljunk csak a Mátyás király és más felségek mondákban megőrzött emlékeire. Tiszavárkonyban még 2000-ben is gyűjtöttem, hogyan szállt meg a királynő a gyermek János királlyal Erdélybe történő menekülése közben¹⁶ Ugyanezen falu ereklyeként őrzi a „Korona és kard” kép másolatát, amely az András és Béla herceg között lezajlott történelmi vitát örökíti meg a faluhoz kötöten. Míg a Hajdúságban Bocskai emlékeket őriznek, a Jászkunságban Mária Terézia és József nádor emléke szerepel a „történelmi tárházban”.

A Jászkunságban Mária Terézia, József nádor, Kossuth Lajos és Erzsébet királynő látogatása került feljegyzésre. Feljegyzésekből tudjuk, hogy milyen nagy körültekintéssel szervezték meg ezeket az ünnepeket. Az útvonal, a fogadás, a szállítás, a vendéglátás a legapróbb részletekig rögzítésre került. A szereplők a kerületek, a települések előljárai voltak (fogadóbizottság, asztaltársaság, köszöntők). A Jászkunságban az előljárokon túl kíséreként szerepet kaptak a jászkun huszárok és pásztorok. Minden szereplőt név szerint feljegyeztek, sőt ruházatát, a feladatát és a menetben elfoglalt helyét is pontosan rögzítették. A nagykun ünneplésekben fontos szerepe volt a formaruháknak (huszár és pásztorviselet), a zászlóknak, a fegyvernek, vagy jelképként megjelent eszköznek (karikásnak), az ülésrendnek, a felszolgált menüknek, az útvonal és a színhelyek díszítésének. Minden település a határánál fogadta a díszvendéget, és díszkísérettel vezette a városházára, az ünneplés színhelyére.

A legfontosabb történelmi örökségek természetesen a hiteles eredeti dokumentumok: kiváltságlevelek, rendeletek, levelek, amelyek őrzésére külön figyelmet fordítottak a kiváltságos kerületekben. Az eredeti dokumentumok egy része a történelem viharaiiban megsemmisült, de másolatban a levéltárak őrzik. A jászkun kerület és a hajdú kerület leveles ládája ma is megvan, és közszemlére van téve a Jász Múzeumban illetve a Hajdúsági Múzeumban. A történelmi dokumentumok igazolásához hozzátartoznak a pecsétnyomók is, amelyek ugyancsak a közgyűjtemények féltett kincsei. Az ereklyékre való hivatkozás, azoknak bemutatása minden korban fontos szerepet kapott az identitás erősítésében. Erre talán legjobb példa a Lehel-kürt vagy jász kürt szimbólumként való kezelése. A 17. századtól napjainkig betölti ezt a szerepét. Ugyancsak szimbólumok a hármaskerületi bandériumi zászlók és a kerületi zászlók. A hármaskerületi címert, pecsétet Mária Terézia adományozta 1751-ben. Túrkevéen őrzött bandériumi zászló 1741 körül készült. Jászberényben is őriznek egy hasonlót. A történelmi zászlók sorában sorrendben a következők a redempció 100 éves évfordulójára adományozott jász, kiskun és nagykun zászlók. Ezek közül a kiskunt eredeti formájában, épségben a Hadtörténelmi Múzeum őrzi. A jászoké a Jász Múzeumban várja a restauráló kezeket. A nagykunoké mivel elveszett, csak egy 1995-ben és 2005-ben készítettet újrafogalmazásban a túrkevei múzeumban található.

¹⁶ A részleteket lásd: Őrsi Julianna: Tiszavárkony. Száz magyar falu Könyvesház, Budapest, é.n. (2001)

Rendszerváltás hatása az ünnepek átalakulására

A 20. század végén lezajlott rendszerváltás az ünnepek terén is változást hozott. Állami ünnepeink közül eltörölték március 21-ét, április 4-ét, november 7-ét és beemelték nemzeti ünnepeink közé március 15-ét, október 23-át. Augusztus 20-i alkotmány ünnepünk átalakult Szent István napjává, hozzácsatolva az új kenyér ünnepét is. Az egyházi ünnepek között megerősödött a húsvét, visszakapta rangját a pünkösd, és elismerést nyert az egyházi-családi ünnepnek számító halottak napja. Igaz, ez utóbbi esetében a katolikus ünneplési rend nyert elismerést november 1. kijelölésével. A halottakról való megemlékezés módja egyre ökumenizálódott. Bizonyos katolikus jelképek (gyertyagyújtás, adventi koszorú, betlehemezés) általános elterjedésének is tanúi lehetünk. Az ünnepek egyre inkább a naptári napon kerülnek megrendezésre. Kivétel ez alól a búcsú. Az egyházi templom- és fogadalmi búcsúk hétvégén, de már nyíltan megrendezhetők. Ugyanakkor az egyház is megrendezi falai között az állami ünnepeket, főleg az egyházi iskolák növendékeinek szereplési lehetőségét és hazafias nevelést biztosítva. A falusi, kisvárosi lelkészek ugyanakkor szerepet vállalnak helyi, kistérségi rendezvényeken is. Kunhegyesen a városossá nyilvánítás ünnepe, Kisújszálláson a pacséri kirajzás 200. évfordulója az utóbbi évtizedekben nem látott sokadalmat hozott be a református nagytemplomokba. A presbitérium, egyháztanács ellenállásába ütközik azonban az, aki a templomot és így a híveket is politikai színezetű rendezvényre akarja felhasználni. Ezt az elutasító magatartást tapasztaltam Túrkevéen. Ugyanebben a városban – a ki tudja milyen módon korábban állami tulajdonba került – temetőben, egy képviselő törekvéseinek eredményeként, lélekharangok számára tornyok kerültek a ravatalozó épületek fölé. A harangozás szabályainak, jelentésének nem ismerete nézeteltéréseket okozott. Egyrészt az egyházi temetést nem kérők között időnként felmerül, hogy a református templom harangjának meghúztatását kérik, amelyet a pap elutasít. Ezt értetlenül fogadják. Ugyanakkor a már említett képviselő – aki 2002, majd 2010 óta a város polgármestere – a temető harangok használatába azt iktatta be, hogy minden temetéskor meghúzzák, csak akkor nem, ha azt külön megtiltják. Ehhez az abszurdumhoz vezetett a temetési hagyományok nem ismerete.

A Nagykunság minden településén, ha harcok árán is, de visszanyerték az egyház és papjai a presztízsüket. Létrejöhetnek az egyházi iskolák (Karcag, Kisújszállás, Kunhegyes, Túrkeve), létesülhetett egyházi üdülő (Berekfürdő), egyházi szeretetotthon (Kunhegyes), és más az egyházközösséget szolgáló intézmények, épületek. Az egyházi ifjúsági házak (Túrkevéen az Élim a régi granáriumban) a cserkészek és más ifjúsági programok szervezőinek adnak otthont. Az egyházi épületek nagy része műemlék vagy műemlék-jellegű, amely hozzátartozik a település arculatához. Központi elhelyezkedése, kora, építészeti stílusa, történelmi üzenethordozó szerepe már csak azért is kiemelkedő, mert a Tiszántúlon ezen vidékén elég kevés a műemlék. A jelenlegi Nemzeti Örökség-védelem pedig nem tesz megfelelő lépéseket arra, hogy a 20. században épült objektumok közül is védelem alá helyezzen újabb épületeket.

Az ünnepek szerepe a lokális identitás megőrzésében

A történelmi évfordulók mindig felerősítik az emlékezés igényét. Különösen jelentős a szerepük a helytörténeti jelentőségű évfordulóknak a lokális identitás megőrzésében. Az államszocialista korban erre nem volt lehetőség, így a rendszerváltás után ez az igény elemi erővel tört fel. A települések *városnapot*, *falunapot* jelöltek ki, amelyet évente megünnepelnek. A városnapot legtöbb helyen valamilyen dokumentum, esemény napjához kötik. Túrkevéen a mezővárosi rang elnyerését, vásártartási jog megszerzését rögzítő oklevél dátuma (1808. szeptember 10), Kisújszálláson az újratelepülés dátuma (1717. augusztus 17), Szolnokon szeptember 1. a kiválasztott nap. Máshol a búcsú napját emelik falunapi rangra, amelyet elszármazottak találkozójaival is összekötnek. (pl. Mesterszállás).

Az Elszármazottak Találkozóját a térségben a túrkeveiek rendezték meg először 1981-ben, pontosabban a Túrkevéről elszármazottak Budapesten. A visszahívásra 1986-ban került sor. Ettől kezdve évente megrendezték ezt a találkozót, amely több száz embert vonzott. Kezdetben a Polgármesteri hivatal vállalta fel, majd 1996-ban a Túrkevei Kulturális Egyesület. Utóbb a Polgármesteri hivatal szervezte. Ekkor felmerült, hogy ne elszármazottak, hanem Túrkeveiek Találkozója legyen a rendezvény neve. Mivel az évek során a meghívottak egyre idősebbek lettek és számuk is csökkent, a találkozók sorát felfüggesztették Túrkevéen 1997-ben. A rendezvény újraélesztésével 2005-ben ismét próbálkoztak, de már a szervezés a Művelődési ház feladata lett. Az időpontokban is történtek változások. Az elszármazottak kérésére leginkább a halottak napja közeli nap látszott a legmegfelelőbbnek. A 21. század elején a város napja részévé vált.

Később a környező városok is átvették a mintát. Úgy tűnik azonban, hogy a nagyobb településeken nagyobb hagyománya van az *Öregdiák Találkozóknak*. (Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr). Ez ugyancsak évi egy napos összejövetelt jelent, de a középiskolák szervezik. Az öregdiákok nemcsak összegyűlnek az egykori iskolájukban, de képzőművészeti alkotásokat, könyveket ajándékoznak az intézménynek. Gyakori, hogy alapítványt működtetnek a mai tanítványok segítségével és pénzadománnyal is támogatják az intézményt. Az öregdiákok – különösen Budapesten élőket összefogva – civil szervezetként is működnek. Összejöveteleikre gyakran hívnak meg szülővárosukból előadót, hogy így is alkalmuk legyen informálni az otthoni eseményekről.

A helyi ünnepek bevezetésére alkalmat adott a település első említésének, a várossá nyilvánításnak, az iskolaalapításnak a kerek évfordulója. Így például Túrkeve megünnepelte 1996-ban a település 735. évfordulóját, majd 2011-ben a 750-iket. A jászokun redempció 250. évfordulója, a millennium (a magyar államalapítás 1000. évfordulója) ugyancsak alkalmat adott a helyi rendezvényekre. A gondosan összeállított programok annál azonban többet adtak a résztvevőknek, ugyanis jelentős identitás erősítő szerepük volt.

A kistérségek identitáskeresése

Több kistérség együttes, a jász, a kiskun és a nagykun települések közös ünneplésére 1995-ben került sor. Az egész évre tervezett és lebonyolított *redempciós ünnepségsorozat* kronikáját már közzétettük, így azt most nem ismétlem meg.¹⁷ A 31 településre kiterjedő,

¹⁷ Őrsi Julianna: A Jászkunság összefogása. Krónika a redempció 250. évfordulójának megünnepeléséről. In: Bellon Tibor – Őrsi Julianna (szerk.) A Jászkunság összefogása. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag, 1996. 197–205. p.

három néprajzi csoportot (nagykunok, kiskunok, jászok) felölelő program sikerességét elsősorban annak köszönhető, hogy olyan célkitűzése volt, amely mind az önkormányzatokat, mind a civil szervezeteket, mind a lakosokat mozgósítani tudta. A történelmi évforduló közös megünneplésének felvállalása szakszerű előkészítést, összehangolt szervezőmunkát és megbízható partnerséget igényelt. A területen működő ötletadó, projektkidolgozó múzeumok biztosították a szakmaiságot és a háttérből mindvégig irányítani tudták a projekt megvalósítását. Felvetődhet a kérdés, feladata-e egy közgyűjteménynek az ilyen jellegű munka, mi a haszna ebből az intézménynek, hogyan hasznosult ez az elsősorban szellemi befektetés a kistérségekben, a régiókban, avagy ösztársadalmi szinten. Annyi bizonyos, hogy a múzeumok presztízse nőtt a térségben, ahogy a népi hagyományoké a nemzeti kulturális örökségen belül pedig a kistérség emlékeinek tisztelete, a megőrzésükre való hajlandóság fokozódott. A legfontosabbnak azonban azt tartom, hogy a projekt példát mutatott a települések, kistérségek összefogására, valamint segítette a civil szerveződések megerősödését. Mindkettőre nagy szükség volt, van országosan, de különösen az Alföldön, ahol a felmérések kimutatták, hogy a civil szféra ekkor még alig-alig bírt befolyásoló erővel a helyi társadalom működésére. A térségben működő civil közösségek színrelépése a belső tartalékok nyilvánosságra hozását jelentette, amely generáló hatása önmaguk számára és kifelé is megmutatkozott. Az 1995-96-ban megrendezett rendezvények, a létrejött alkotások (kiállítások, képzőművészeti alkotások, kiadványok) identitáserősítő szerepe megkérdőjelezhetetlen.

Igaz, az apropót egy évforduló adta, a redempció 250. évfordulója, az ünneplés azonban ennél többről szólt. Az évforduló alkalmat adott arra, hogy a helyi értékeket felmutassák és a helyi történelem egészét felelevenítsék, tudatosítsák. A több helyszínen bemutatott kiállítások és a kiadványok a jászkunok történelmének főbb dokumentumait nyilvánosságra hozták.¹⁸ A tudományos tanácskozások a Jászkunság kutatásának újabb eredményeit vonultatták fel, amely a történettudományba, a nyelvészetbe és néprajztudományba beépült. Az évforduló az identitáserősítésben egy folyamatot indított el, amely mind a mai napig tart. A jászok 1993-ban indították el a jászok világtalálkozóját, amelyet minden évben más település rendez meg. Jászberényben adják ki a Redemptio újságot, amely a Jászkunság honismereti mozgalmát segíti napjainkban is. A jász bandérium 1991-ben alakult meg. A kiskunok 1995-ben alakították meg a kiskunbandériumot, vették magukra a huszáruhát. Legutoljára, 2001-ben, a nagykun bandérium alakult meg, melynek ruháit a települések adták (2-2 huszáruha). A bandériumok ma már hivatalosan bejegyzett civil szervezetek. Ma ezek az egyesületek minden rendezvénynek szereplői. Működésük beleillik az országosan felelevenedett huszárhagyomány-ápolásba. A lovas huszár szinte jelképpé vált ezekben a kistérségekben. A redempctió ünnepségre készült el az első huszáruha rekonstrukció, csakúgy mint a jászkun bandériumi zászló és a nagykun zászló. E zászlók felavatási ceremóniája (zászlóanya, zászlószeg, egyházi áldás) a zászlókultuszt növelte. Azóta is gyakran kölcsönkérik a települések rendezvényekhez, sőt már vannak, akik újabbat csináltattak. (Karcag város 2004-ben elkészíttetett egy újabb nagykun zászlót. A lovas bandériumoknak

18 Kiállítások: „A redempció és a Jászkunság”, valamint „A redempció szerepe a Jászkunság fejlődésében”. Rendező: Örsi Julianna. Kiadványok: Szakál Aurél (szerk.): Jászkun redemptio. Kiskunhalas, 1995; Bellon Tibor – Örsi Julianna (szerk.): A Jászkunság összefogása. Karcag, 1996.

is van saját zászlajuk.) A katonáskodás hozzátartozott a jászkunságiak életéhez. Ennek művészi megfogalmazását a Kunhegyesen álló kun lovas (Györfi Lajos alkotását a település várossá nyilvánításának ünnepe keretében avatták fel 1988-ban.) is bizonyítja.

A jászok új ünnepként 1998-ban bevezették a *jászkapitány választást*, a sort Jászfényszaru kezdte. Évente más-más város adja a jászkapitányt. A választáshoz tartozó koreográfiát a kisújszállásiak tanulmányozták, és 2000-ben elkezdődött az (újkori) kunkapitányválasztás is. Eddig Kisújszállás, Karcag, Túrkeve, Berekfürdő, Kunhegyes, Kétpó, Kunszentmárton, Kunmadaras adott *kunkapitányt* a Nagykunságnak, arra érdemes, nagy tiszteletnek örvendő férfi személyében. Civil kezdeményezésként 2003-ban létrehozták a *Kapitányok Tanácsát* és Horváth Györgyöt főkapitánnyá nevezték ki. Többször felvetődött már, hogy a kiskunokat is segíteni és biztatni kellene hasonló ünnep megrendezésére. *Kiskun kapitányt* 2005 óta választanak. 2009 óta *jászkun főkapitánya* is van az egykori „Hármas Kerületnek” (Sztumta Zsolt 2009–2012 között tölti be ezt a tisztséget.) Jászberényben 2001-ben avatták a *Jászkapitányok kertjét*, amelyben az egykori kapitányok emlékére különböző fajtájú fát ültettek a Jászság prominens személyei. A jászok 2005-ben közadakozásból avatták fel a *Jász emlékművet*, amely a jászkapitány allegorikus szobra.

A Jászság és a Nagykunság is megbecsüli a közösségért sokat tevő tagjait. A *Nagykunságért-díjat* a települések önkormányzatainak közös véleménye alapján 1990 óta évente egy személynek adják. Eddig 23-an kapták meg e rangos díjat.

A *Jász bálnak* nagy hagyománya van, amelyet minden évben megrendeznek. Túrkeve 1996-ban rendezte meg az első nagykun bált, de nem lett folytatása a városban. Kisújszállás azonban átvette a kezdeményező szerepet és 2000 óta ott rendezik meg évente a nagykun bált.

A nagykun települések a redemptiós ünnepség keretében avatták fel a *kun emlékhelyet*, melyet a Karcag határában – a 4. sz. főútról és a vonatról is jól látható helyen – szoborcsoport jelez. A Györfi Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész által megálmodott és kivitelezett szobrok a mai kunságiak kun származását, kun kultúrához való kapcsolódásukat, keleti eredetüket hangsúlyozza, mint arra Szilágyi Miklós is utal.¹⁹ A kun eredet tudatosítása mellett nem elhanyagolható azonban a kun települések összefogására való utalás, a nagykunsági néprajzi csoport együvé tartozásának szimbolikus megjelenítése sem. A két központi figurától távolabb a városi címereket kezükben tartó ember-formájú obeliszkek ugyanis a települések irányába néznek, de egy kunhalmon, egy szoborcsoport részeiként vannak elhelyezve. Mára már a bácskai Pacséron, Mezőtúron, sőt Kaposváron is állítottak ilyen szobrot. Az sem véletlen, hogy a millenniumot, azaz az országos történelmi évfordulót a kunságiak a kun történelem demonstrálásának újabb lehetőségeként fogták fel. Az Ópusztaszeri Történelmi Emlékparkba Kiskunlacháza megrendelésére Györfi Sándor *Kun László király szobrát* készítette el. Karcagon 2001-ben felavatták az újabb kun emlékművet, amely *IV. Béla és Kötöny vezér találkozását* ábrázolja, azaz a kunok bejövetelét, befogadását demonstrálja. Túrkevéen a millenniumi ünnepség keretében avatták fel a kun-emlékművet. Ratkai Lajos túrkevei származású, Hollandiában élő szobrászművész a kun történelem szim-

¹⁹ Szilágyi Miklós: A nagykun öntudat. In: Bellon Tibor – Örsi Julianna (szerk.): A Jászkunság összefogása. 173. p. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag, 1996. 171–195. p.

bolikus megjelenítését (a nomád élettől, hitvilágtól a katonáskodásig, Kötöny vezértől Kun László királyig) tartotta fontosnak. A szoboravató ünnepségek ugyancsak a nagykunsági néprajzi csoport összetartozásának kifejezői. A települések küldöttségei (nemcsak a hivatalos, a civil szféra is) részt vesznek ezeken az ünnepségeken. A huszáruhába öltözött lovasok mellett ott vannak a kaftánba öltözött, keleti örökséget felvállaló civil szervezetek képviselői is. Meghívják valamelyik testvér nép delegációját is (1995-ben a kazahsztáni nagykövet, 2001-ben egy kazahsztáni karaván jelképezte ezt a keleti kapcsolatot). Itt megjegyezzük, hogy a kun és rokon népek kapcsolatának erősítésére 1998-ban alakult meg a Kunszövetség Karcagon. A Kazahsztáni Nagykövetség Konzulátusát 1998-ban nyitotta meg, ahol 2012-ben újra indult a munka.

A *testvérvárosi kapcsolatok* közül kiemelhetjük a 18. században a Bácskába kitelepült nagykunok utódai és a nagykunsági települések közötti eleven kapcsolatot. A közös ünnepségek, látogatások emlékezetes programjai mellett díszes kopjafák idézik a múltat itt is, ott is. (Kisújszállás – Pacsér, Kunhegyes – Bácsfeketehegy, Karcag – Bácskossuthfalva).

Ugyancsak fontosnak tartjuk a hagyományőrző csoportok tevékenységét. Repertoárjukban rendszeresen szerepeltetik a néprajzi csoport *népdal, népzene és néptánc hagyományait*. A redemptióra elevenítették fel a türkevek a kevi vagy kun verbunkot, amelyet azóta is rendszeresen műsorra tűznek. A kunhímezést, a kunsági szűr mintakincsét őrzik és továbbformálják a türkevei, karcagi, kisújszállási és kunhegyesi asszonyok egyaránt.

Utalnunk kell még a színjátszásra is, amelynek dramaturgiájában és a színre vitt művekben is megtalálható az identitást erősítő törekvés. Itt főleg a Körmendi Lajos által írt és 2000. augusztus 20-án Karcagon előadott „Kötöny népe. Oratórikus játék a kunok történetéből” című történelmi játékra gondolok.

Tudjuk, hogy országos jelenség a *fesztiválok* rendezése. A fesztiválok országos és régiós rendezésére pályázatok formájában külső segítséget is kapnak a városok, kistérségek. Így van kolbászfesztivál Békéscsabán, dinnyefesztivál Medgyesegyházán, tökfesztivál Nagydabason, Európai Kisebbségek Folklorfesztiválja Jászberényben, hagyomány Jászládányban, Hagymafesztivál Makón, Juhászfesztivál Hódmezővásárhelyen és Türkevén, gulyásfesztivál Szolnokon, Halasnapok Tiszafüreden, Türi vásár Mezőtúron, hogy csak néhány alföldi település rendezvényét említsük példaként. Nem hagyhatjuk ki a sorból a lovasnapok, lovasversenyek területi megrendezését sem. (Törökszentmiklós-Szenttamás, Karcag, Kunmadaras stb.). Ide sorolhatjuk jellegénél fogva a Nagykunsági Kulturális Napokat is, amelyet minden évben Karcag rendez meg a helyi és környékbeli népművészeti és művészeti értékek (kiállítások, műsorok) bemutatásával. (2012-ben volt a 21.)

A fesztiválok elsősorban a település, a térség kultúrájának valamely néprajzi elemére építenek. Nem újdonság ez, hiszen például a magyar honfoglalás millenniumi ünnepségének is országos nagy attrakciója volt a magyar falu bemutatása (épületekkel, épületbelsőkkel).²⁰ Annak idején a türkeveiek a pásztoréletet mutatták be. A jászkun huszárok díszöltözetben a többi megyei csapatokkal egyetemben vonultak fel. Kevésbé ismert azonban, hogy a nagykunok egy lakodalmas felvonuló csapatot is kiállítottak, amint ezt Szilágyi Miklós már bemutatta és elemezte.²¹

20 Lásd: Jankó János: A millenniumi falu (faximile). Néprajzi Múzeum Kiadó, Budapest, 1989.

21 Szilágyi Miklós: A nagykun őntudat. In: Bellon Tibor – Őrsi Julianna (szerk.): A Jászkunság összefogása. Karcag, 1996. 171–195. p.

A lakodalom bemutatása manapság ismét a repertoárba került a Jászságban, a palócoknál pedig főleg idegenforgalmi marketing elemként. A jászsági lakodalmast 2003 óta rendezik meg Jászberényben. Ugyanitt szokás a mézkirálynő-választás is. Szolnokon vőfélyek találkozáját rendezik.

A pásztorünnepekre kell még kitérnem. Túrkevéen az állatok tavaszi legelőre hajtása, a „kiverés”, amelyet a gazdák hagyományosan számon tartottak. Valóságos ünnepnek számított még az 1980-as években is. Sajnos a rendszerváltás következtében lecsökkent állatlomány miatt ez a közösségi ünnep napjainkra elhalt. 2009 óta azonban a Nimfea megpróbálkozik az újraélesztésével Szent György napi állatkihajtás néven. Bizonyos elemei az országos vásáron és a juhászfesztiválon is visszaköszönnék. Juhászfesztivált Túrkevéen 2012-ben 14. alkalommal rendeztek. Ez az új ünnep ugyancsak rendelkezik előzményekkel, még ha az ünnep kitalálói nem is biztos, hogy tudtak róla. Az 1950-es években Dévaványán Bereczki Imre néprajzkutató adott egy javaslatot a pásztorünnep megrendezésére. A község elfogadta és megvalósították a pásztornapot. Földes László és a Népművelési Intézet fotói megörökítették ezt a rendezvényt számunkra 1957-ben.²² A pásztorünnepek elmaradhatatlan része volt a birkapaprikás főzése. A birkahús nagy népszerűségnek örvend Nagykunságszerte napjainkig. Az államszocialista korban is az egyik vendégcsalogató attrakció volt a nemzetközi vásárokon (állatbemutatókon, versenyeken, egyéb kiállításokon) a birkatest főzése és kínálása. Családi, egyházi, munkahelyi és állami ünnepeken a Nagykunságon mind a mai napig a birkapörkölt a legelismertebb menü.²³ Gyakran rendeznek a településeken birkapörkölt-főzőversenyt, ahová a helybeli és a környékbeli férfiak (idősek és fiatalok egyaránt) beneveznek, hogy tudásukat bemutassák, és elismerést arassanak. Egy-egy versenyen 30-40 bográcsban fő a birkahús, amelyek elfogyasztására mindig van elegendő vásárló. Mióta a családok anyagi kondíciója romlott, a családi névnapok szerényebbek, az éttermek mellett a helybeli kocsmák szombati és vasárnapi kínálatában is szerepel a birkapörkölt, de főznek csülköt, marhalábszárat, vegyespörköltet is. A birka után a sertés, a marha a leggyakrabban vásárolt hús. Időnként már kecskéből is készítenek pörköltet. A Nagykunságban sem a birkagulyást sem a báránysültet nem ismerik, nem főzik.

Végezetül utalok Magyarországi Európai Unióhoz való csatlakozásának megünneplésére, ahol a nagykunsági értelmiségiek és civil szervezetek fontosnak tartották, hogy kinyilvánítsák a világ számára, melyek azok az értékek, amelyeket a Nagykunság visz Európába. A rendezvény szervezésére megalakult Nagykun Szellemi Műhely „A Nagykunság európai értékei” címmel konferenciát rendezett, kiadványt jelentett meg és szereplésre kérte a nagykun települések hagyományőrző, művészeti csoportjait. Ugyancsak hasonló indítékkal vállalták fel a túrkeveiek a nagykunsági kultúra olaszországi bemutatását. A Keviföld Alapítvány és a Túrkevei Kulturális Egyesület projektje keretében a Korda Vince Alapfokú Művészeti Iskola növendékei tánc és színpadi bemutatót tartottak, a Finta Múzeum a pásztoréletet bemutató kiállítást rendezett, melyhez szervesen kapcsolódtak a kézműves foglalkozások és a népi díszítőművészeti kör kunhímzés tárlata. Nem maradhatott el a kunságiak kedvenc ételbemutatója, a birkapörkölt és a topogó főzése valamint kóstolása sem. A birkapörkölt-

²² A fotókat a dévaványai Bereczki Imre Gyűjtemény őrzi.

²³ Cs. Kovács Károly – Oláh János – Kútvölgyi Mihály: Nagykunsági ízek. Hagyományos és mai ételek. Timp Kiadó, Budapest, 2000.

főzőverseny egyébként a legtöbb nagykunsági rendezvénynek része. Ezt az alkalmat használták fel a Nagykunság értékeiről szóló film készítésére és idegen nyelvű prospektusok megjelentetésére is.²⁴

Konklúzió: A néprajztudomány ajánlása az új ünnepek kialakításához, a hagyomány megőrzéséhez, felhasználásához

Az előzőekben felsorolt identitáserősítő rendezvények és kulturális termékek azt bizonyítják, hogy ezek képesek a néprajzi csoportok, kistérségek belső erejének mozgósítására és fontos szerepük van az imázs-teremtésben. A példák sora meggyőzhet mindenkit arról, hogy a hagyományokon alapuló, de új ünnepeket létrehozó közösségek életében fontos szerepet játszhatnak a néprajzkutatók által feldolgozott és ajánlott tudományos eredmények. Közgyűjteményeink, kutatóhelyeink nagyobb hangsúlyt fektethetnének arra, hogy ezek az eredmények célba érjenek. Két irányba lehetne tevékenységünket, eredményeinket népszerűsíteni: Egyik, a vidéktervezés, vidékpolitika szereplői, alakítói szemléletváltásába kellene a néprajzi aspektust becsempésznünk, a néprajzkutatás eredményét elfogadtatni. A másik, erősíteni a tudománynépszerűsítést a helyi közösségekben.

Vizsgálatunk az egész Alföldre kiterjed, de még az elején tart. Első eredményeinket főleg a Jászkunság kutatásából szűrtük le. A néprajzi csoport vizsgálatokból kiderül, hogy amely kistérségben élnek néprajzosok, vannak múzeumok, ott az autentikus hagyományokra való támaszkodás, az összefogásra való hajlam erősebb. Ahol az állami intézkedések meghagyták kistérségi határakat a néprajzi csoport határát, ott erősebb a civil társadalom ereje (Jászság) és jelentősebb az identitásból táplálkozó kezdeményező szerepe. Ahol a civilszervezettség gyengébb, ott a néprajzi csoport vesztesre áll, hiszen a kistérségekre bomlás folyamatának lehetünk tanúi. Hogy ezt a folyamatot sikerül-e a Nagykunságban megállítani, az a kistérségekben jelenlévő innovatív szereplőkön is múlik. A Jászkunság esetén vizsgálata után időszerű országosan is vizsgálni a kérdést, hiszen a magyar népi kultúra és így a nemzeti örökség megőrzése a tét.

Felhasznált irodalom

- Barna Gábor
2001 Kunszentmárton és a Nagykunság. Kulturális alkalmazkodás és a mezővárosi kultúra. In: Barna Gábor (szerk.): Társadalom – kultúra – természet. Karcag – Szeged – Szolnok.
- Bellon Tibor
1979 Nagykunság. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Bellon Tibor – Örsi Julianna (szerk.)
1996 A Jászkunság összefogása. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag.

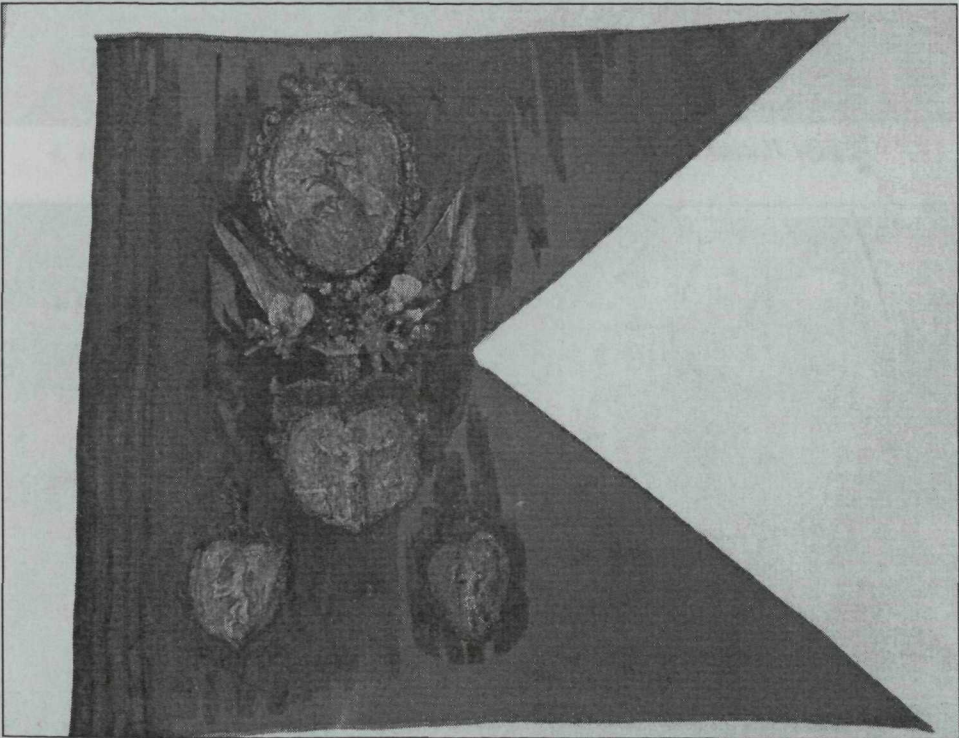
24 Örsi Julianna: Művészeti értékek a Nagykunságon. Túrkeve, 2004. (magyar-olasz, francia-angol, lengyel-német nyelven)

- Csatári Bálint
2002 Az új európai területfejlesztési perspektívák lehetséges adaptációja az Alföldre. In: Glatz Ferenc (szerk.): Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ Kiadó, Budapest. 186–203. p.
- Csatári Bálint
2002 Tézisek az Alföldről. In: Glatz Ferenc (szerk.): Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ Kiadó, Budapest. 204–212. p.
- Erős Ferenc (szerk.)
1998 Megismerés, előítélet, identitás. Új Mandátum Könyvkiadó – Wesley János Lelkészképző Főiskola, Kiadó, Budapest.
- G. Fekete Éva
1995 Közösségi összefogáson alapuló térségfejlesztés. In: Kovács Terézt (szerk.): A mezőgazdaságtól a vidékfejlesztésig. III. Falukonferencia. MTA Regionális Kutatások Központja Kiadó, Pécs. 391–398. p.
- Jankó János
1989 A millenniumi falu (faximile). Néprajzi Múzeum Kiadó, Budapest.
- Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor
2000 Identitások és határelmosódások az ezredfordulón. In: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón. Új Mandátum Kiadó, Budapest. 153–176. p.
- Cs. Kovács Károly – Oláh János – Kútvolgyi Mihály
2000 Nagykunsági ízek. Hagyományos és mai ételek. Timp Kiadó, Budapest.
- Kósa László – Filep Antal
1975 A magyar nép táji-történeti tagozódása. Bp.
- Lugosi András
2003 Az identitás helye. A városi tér szerepe az önazonosság rögzítésében. In: K. Horváth Zsolt – Lugosi András – Sohajda Ferenc (szerk.): Lépésváltó társadalomtörténet. Tanulmányok a 60. éves Benda Gyula tiszteletére. Hermész Kör – Osiris Kiadó, Budapest. 642–676. p.
- Magyar Néprajz VIII. kötete Társadalom.
2000 Paládi-Kovács Attila (főszerk.), Sárkány Mihály – Szilágyi Miklós (szerk.) Akadémia Kiadó, Budapest.
- Magyar Néprajzi Lexikon, Akadémia Kiadó, Budapest. 1977–1982.
- Örsi Julianna
1990 Nagykunság mint néprajzi csoport. Karcag és környezete kapcsolatrendszerének vizsgálata. In: Szolnok megyei Múzeumi Évkönyv 1984–88. Szolnok. 347–366. p.
- Örsi Julianna
1996 A Jászkunság összefogása. Krónika a redempció 250. évfordulójának megünnepléséről. In: Bellon Tibor – Örsi Julianna (szerk.) A Jászkunság összefogása. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag. 197–205. p.

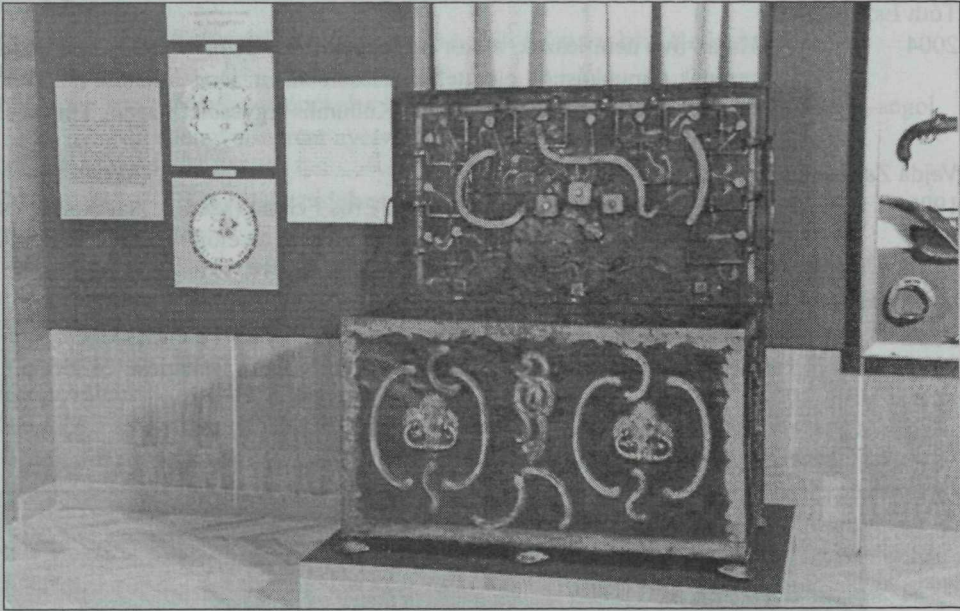
- Örsi Julianna
2001 Tiszavárkony. Száz magyar falu Könyvesház, Budapest, é.n.
- Örsi Julianna
2004 Művészeti értékek a Nagykunságon. Túrkeve. (magyar-olasz, francia-angol, lengyel-német nyelven)
- Paládi-Kovács Attila
2002 Tárgyunk az időben. Ethnica, Debrecen.
- Paládi-Kovács Attila
2003 Tájak, népek, népcsoportok. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Pataki Ferenc
1987 Identitás – személyiség – társadalom. Új Mandátum Könyvkiadó – Wesley János Lelkészképző Főiskola Kiadó, Budapest.
- Porkoláb Péter
2004 A nagykun települések közösségtudata. In: Örsi Julianna (szerk.): Nagykunsági közösségek. Túrkevei Kulturális Egyesület Kiadó, Túrkeve. 157–170. p.
- Sárkány Mihály
1989 Identitás az angol-amerikai antropológiában In: Váriné Szilágyi Ibolya (szerk.): Az identitás kettős tükörben. TIT Kiadó, Budapest. 39–59. p.
- Sárkány Mihály
2000 Kalandozások a 20. századi kulturális antropológiában. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Szabó László
1996 A jász öntudat története. In: Szabó László: Társadalom, etnikum, identitás. Kossuth Lajos Tudományegyetem Kiadó, Debrecen. 58–65. p.
- Szakál Aurél (szerk.)
1995 Jászkun redemptio. Kiskunhalas Város Önkormányzata Kiadó, Kiskunhalas.
- Szilágyi Miklós
1996 A nagykun öntudat. In: Bellon Tibor – Örsi Julianna (szerk.): A Jászkunság összefogása. Karcag Város Önkormányzata Kiadó, Karcag. 171–195. p.
- Szoboszlai Zsolt
2002 A lokális és térségi identitás néhány jellemzője. In: Glatz Ferenc (szerk.): Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ Kiadó, Budapest. 59–77. p.
- Tóth Eszter Zsófia
2003 „Ha az övé nem leszek, akkor ne legyek másé sem.” Férfi és női nemi szerepek a munkásnők életútbeszéléseiben. In: K. Horváth Zsolt – Lugosi András – Sohajda Ferenc (szerk.): Lépésváltó társadalomtörténet. Tanulmányok a 60. éves Benda Gyula tiszteletére. Hermész Kör – Osiris Kiadó, Budapest. 611–626. p.

KISTÉRSÉGEK IDENTITÁSKERESÉSE

- Tóth Eszter Zsófia
2004 „Ha az övé nem leszek, akkor ne legyek másé sem.” Férfi és női nemi szerepek a munkásnők életútbeszéléseiben. In: Örsi Julianna (szerk.): Nagykunsági közösségek. Túrkeve Kulturális Egyesület Kiadó, Túrkeve. 7–20. p.
- Vajda Zsuzsanna
1996 Identitás külső és belső forrásai. In: Erős Ferenc (szerk.): Azonosság és különbözőség. Tanulmányok az identitásról és az előítéletekről. Scientia Humana Kiadó, Budapest. 8–24. p.
- Veres Sándor – Kapás István
1996 Az identitás válsága és a „lélek nyugalma”. In: Erős Ferenc (szerk.): Azonosság és különbözőség. Scientia Humana Kiadó, Budapest. 25–56. p.

1. kép. Jászkun bandériumi zászló, 1741 – Finta Múzeum, Túrkeve

2. kép. Jászkun kerületi láda (kiállításrészlet) – Jászereény, Jász Múzeum

3. kép. Kevi juhászfesztivál, – Túrkeve, 2012

KISTÉRSÉGEK IDENTITÁSKERESÉSE

4. kép. Nagykun kapitány választás
– Karcag, 2012

5. kép. Birkafőző verseny – Karcag, 2012

6. kép. Kisújszállási hagyományörzők albuma (részlet)